T.C.
PODGORİCA BÜYÜKELÇİLİĞİ
TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

KARADAĞ'IN HAYVANCILIK SEKTÖRÜ HAKKINDA RAPOR

Mart 2014

İÇİNDEKİLER **SAYFA NO**

	Genel Bilgiler		**3**
	Doğal Kaynaklar		**3**
	Karadağ'ın Bölgeleri ve Nüfus Dağılımı		**4**
	Tarım Arazileri		**5**
	Süt Üretimi		**6**
	Hayvancılık Sektörünün Genel Yapısı		**7**
	Bölgelere Göre Sığır, Koyun ve Keçi Yoğunluğu		**8**
	Yıllara Göre Toplam Süt Üretimi		**8**
	Şehirlere Göre Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği		**10**
	Sığır (inek ve düve) Çiftliklerin Yapısı – 2011		**10**
	Karadağ'da Yetiştirilen Sığır Irkları		**11**
	Sığır Irklarına Göre Yıllık Süt Üretimi		**11**
	Karadağ'da Yetiştirilen Koyun Irkları		**12**
	Karadağ'da Yetiştirilen Keçi Irkları ve Şehirlere Göre Dağılımı		**13**
	İşleme Düzeyinde Sanayi Yapısı		**14**
	2008 – 2012 Yılları Arasında Çiğ Sütün Kalitesi		**14**
	Karadağ'daki Süt Fabrikaları		**15**
	İşlenmiş Sütün Bölgelere Göre Dağılımı		**16**
	Süt ve Süt Ürünlerinin Ticareti		**17**
	Süt İşleme Sektörü - Avantajları, Dezvantajları, Devlet Destekleri		**18**
	Süt Sektörünün Temel Zorlukları		**19**

Genel Bilgiler		
Pozisyon	:	Güney Doğu Avrupa, Sırbistan ve Adriatik Denizi Arasında
Coğrafi Koordinatlar	:	41°52'-43°42' Enlem 18°26'-20°22' Boylam
Yüzölçümü	:	13.812 km^2 (13.452 km^2 Kara ve 360 km^2 Deniz)
Sınır Uzunluğu	:	614 km
Karadağ'ın Sınırları	:	Doğusunda Arnavutluk ve Kosova, kuzeyinde Sırbistan, batısında Hırvatistan ve Bosna-Hersek, güneyinde Adriyatik Denizi
Başkenti	:	Podgorica 185,937 nüfuslu (2011 nüfus sayımı)
Eski Kraliyet Başkenti	:	Cetinje
Nüfus (2011) **Kadın** **Erkek**	:	**620.029** 313.793 306.236
İklim	:	Ilıman Akdeniz iklimi. Ortalama hava sıcaklığı yazın 27,4 ° C, kışın ise 13,4 ° C
Şehir Sayısı	:	21
Yönetim Biçimi	:	Parlementer Demokrasi
Resmi Dili	:	Karadağca
Resmi Para Birimi	:	EUR
Türkiye ile Saat Farkı	:	GMT + 1

Kaynaklar		
Tarım Arazisi	:	5.165 km2 (37%)
Tarıma Elverişli Topraklar	:	1.899 km2 (Karadağ'ın toplam alanının % 13.8)
Ormanlar	:	Kişi başı 1 ha
Doğal Göller	:	40 (Skadar, Black, Biogradsko, Plavsko ...)
Suni Göller	:	4
Büyük Nehir Potansiyelleri	:	Tara, Morača, Piva, Ćehotina, Zeta, Bojana ve gemi ile geçilebilir olan Crnojevića
Mineraller	:	Boksit, Kömür ve Mineraller
Milli Parklar	:	Durmitor 390 km2, Lovćen 64 km2, Biogradska gora 54 km2, İşkodra gölü 400 km2 ve Prokletije 166 km2
Yollar	:	7.835 km (5.436 km asfalt)
Demiryolu Ağı	:	250 km (169 km' si elektrikli)
Uluslararası Havalimanı	:	Podgorica and Tivat
Limanlar	:	Bar, Kotor, Risan ve Zelenika
Güç Kapasitesi	:	Perućica ve Piva Hidroelektrik Santrali ve Pljevlja Termik Santrali
UNESCO Tarafından Koruma	:	Durmitor Dağı, Tara Kanyonu ve Kotor şehri

KARADAĞ

Karadağ coğrafi olarak üç bölgeye ayrılır; Kıyı Bölgesi, Merkez Bölgesi ve Kuzey Bölgesi. Kıyı bölgesinde 6 belediye bulunmakta olup en çok zeytin ve narenciyeler yetiştirilmektedir. Merkez bölgesinin 4 belediyesinde en çok üzüm bağları, biraz sebze ve meyve yetiştiriciliğinin yanısıra hayvancılık da yapılmaktadır. Kuzey bölgesinin 12 belediyesi tarım ve hayvancılık konusunda çok elverişlidir.

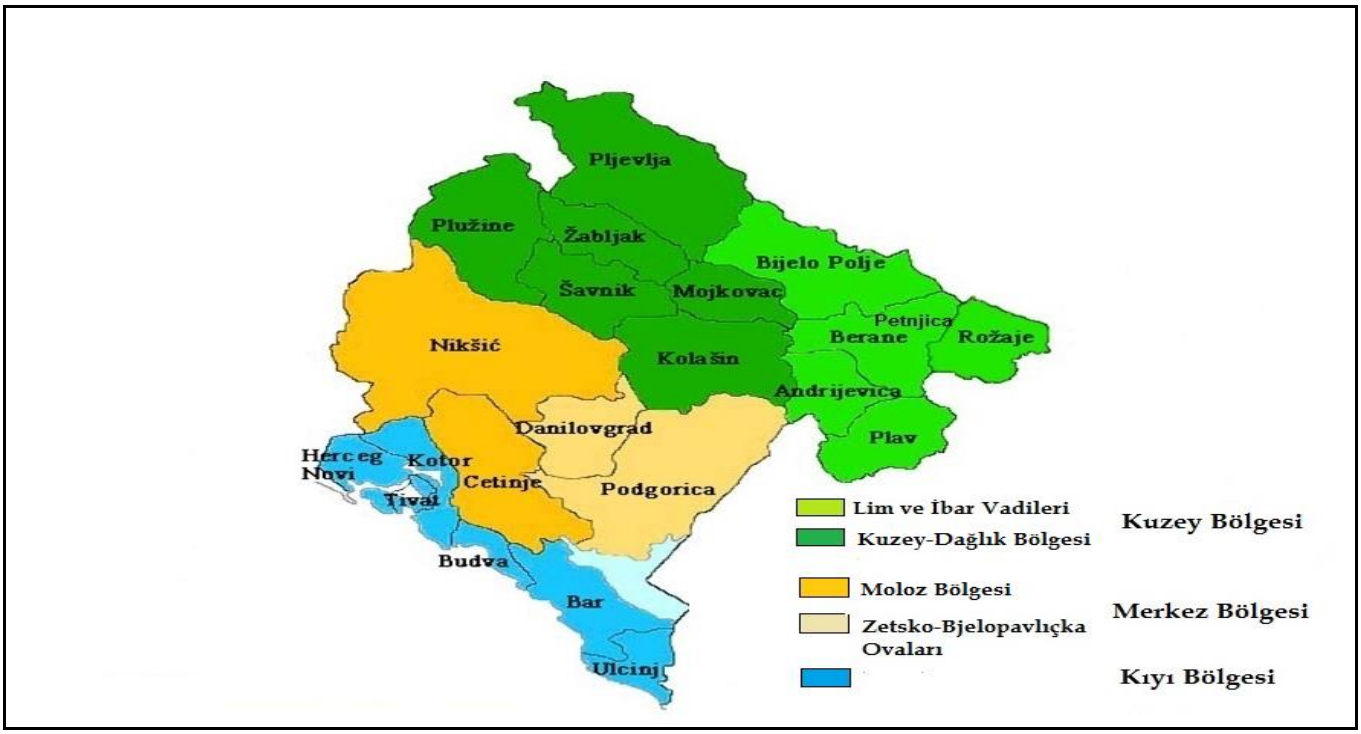

Karadağ'ın yüzölçümü 13,812 km^2 olup 620,029 nüfusu sahiptir.. Nüfusun büyük bir kısmı başkent Podgorica'nın da bulunduğu merkez bölgesinde yaşamaktadır.

Tablo: 1 Karadağ'ın bölgelerinin yüzölçümü ve nüfus dağılımı

COĞRAFİ BÖLGELER	Alanı		Nüfusu		Nüfus Yoğunluğu
	km^2	%	Sayı	%	km^2/kişi
Kıyı Bölgesi – 6 Belediye ***(Bar, Budva, Herceg Novi, Kotor, Tivat, Ulcinj)***	1,591	11.5	148,683	24.0	93,5
Merkez Bölgesi – 4 Belediye ***(Danilovgrad, Cetinje, Nikşiç, Podgorica)***	4,917	35.6	293,509	47.3	59.7
Kuzey Bölgesi – 12 Belediye ***(Andrijevica, Petnjica, Berane, Bijelo Polje, Kolaşin, Mojkovac, Plav, Pluzine, Pljevlja, Rozaje, Şavnik, Zabljak)***	7,304	52.9	177,837	28.7	24.3
Karadağ Toplamı	13,812	100.0	620,029	100.0	44.9

Tarım arazisi kaynakları söz konusu olduğunda, Karadağ'ın toplam 516,070 ha tarım arazisi bulunmaktadır. Bunun en büyük kısmı %63'ü daimi otlaklardır. Daimi otlakların çoğu Karadağ'ın kuzey bölgesinde bulunmaktadır. Kişi başına düşen tarım arazisi 0,80 ha'dır.

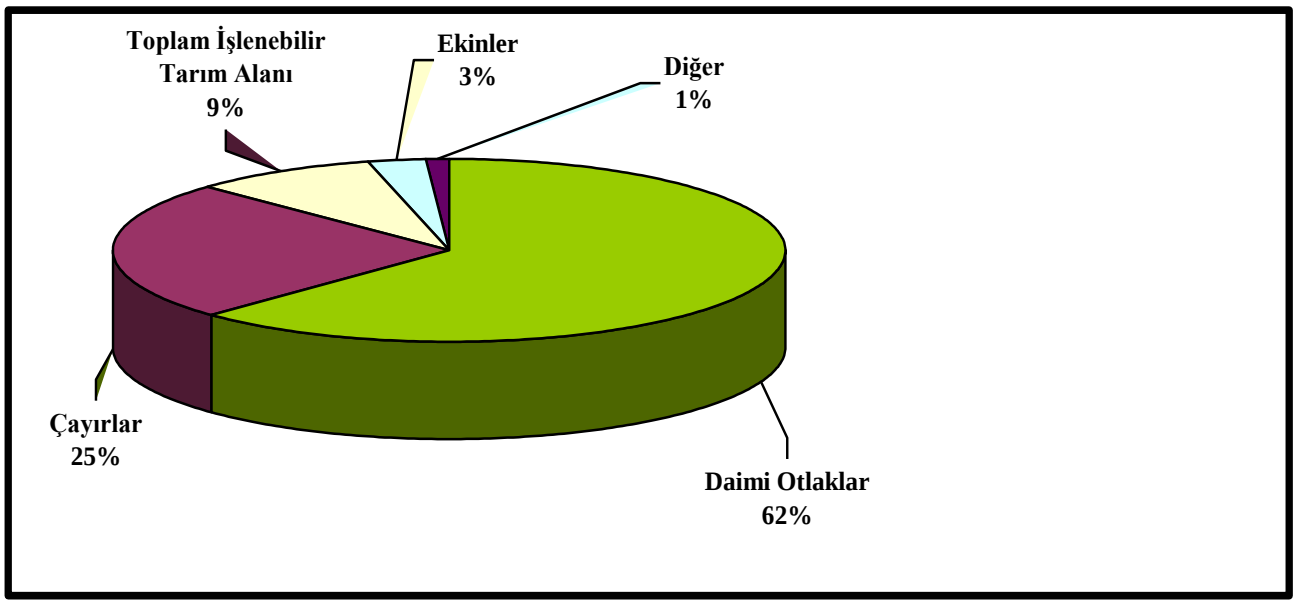

Toplam Tarım Arazisi - 516,070 ha	
Daimi Otlaklar	325,436 ha
Çayırlar	128,621 ha
Ekilebilir arazi (tarlalar ve bahçeler)	44,524 ha
Daimi Ekinler	16,107 ha
Diğer	2,649 ha

SÜT ÜRETİMİ

Tarım ve hayvancılık sektörünün Karadağ ekonomisinde önemli rolü vardır. Kişi başına 0.80 hektarlık tarım arazisi düşmesine rağmen ülke gıda ithalatında dışa bağımlıdır.

Karadağ'da toplam 48.870 tarımsal işletme mevcuttur. Bunun 48.824'ü aile tarım işletmeleridir. Toplam tarım üretiminin %50'sinden fazlası hayvancılılıkla ilgilidir. Doğal kaynaklardan dolayı geviş getiren hayvanların (sığır, koyun ve keçi) yetiştiriciliği daha yoğundur. Melez ırklara hakim olup süt veren ırkları artırma eğilimi mevcuttur. Tarım işletmesi başına düşen hayvan sayısı (baş) ;

- 3,3 sığır,
- 37,3 koyun,
- 9,8 keçi dir.

Karadağ'ın süt üretimi geleneksel olarak özel sektörde yoğunlaşmıştır. Yugoslavya zamanında birkaç birleşik çiftlikler ya da "tarımsal holdingler veya kombinat" olarak adlandırılan devlet çiftlikleri mevcuttu. 90'ların sonlarına doğru bazıları iflas etmiş (tamamen kapanmış) bazıları ise varlığını sürdürüp özelleştirilmiştir. Günümüzde tüm süt üretimi özel çiftlikler tarafından yapılmaktadır.

Karadağ'ın süt sektörünün ana özelliği, toplam üretilen sütün sadece %15'i süt sanayisinde işlenmesidir. Sütün önemli bir miktarı (%20-25) buzağıların beslenmesinde kullanılır. Üretilen sütün büyük bir kısmı çiftliklerde tutulur. Bu süt, ev ürünleri (farklı peynirler, yoğurt, kaymak vs.) yapmak veya sıvı süt olarak aile bireyleri tarafından tüketilmek için hanelerde tutulur. Ancak, haneler tarafından doğrudan tüketicilere satılan süt miktarı toplam miktarda önemli bir paya sahip değildir.

Süt sektörünün gelişmesi konusunda Karadağ'ın şu anda Avrupa Birliği'ne aday ülke olması önem arzetmektedir. Aynı zamanda Karadağ'ın CEFTA, EFTA, Rusya, Ukrayna, Türkiye ile de Serbest Ticaret Anlaşması imzalamış olması ve Dünya Ticaret Örgütüne üye olması, söz konusu sektörün gelişmesinde önemli unsurlardır.

Karadağ'daki süt üretiminin en önemli avantajı, kimyasalların (gübre ve bitki koruma maddeleri) AB ortalamasından 10 kat daha az kullanılmasıdır. Ancak Karadağ'ın Avrupa Birliği ülkelerine süt ve süt ürünleri ihraç edebilme izni henüz yoktur.

Yasal Çerçeve

- Tarım ve Kırsal Kalkınma Kanunu (Karadağ Resmi Gazate 56/09)
- Hayvancılık Kanunu (Karadağ Resmi Gazate 72/10)
- Veterinerlik Kanunu (Karadağ Resmi Gazate 30/12)
- Gıda Güvenliği Kanunu (Karadağ Resmi Gazate 14/07)
- Hayvanların Tanımlanması ve Kayıt Edilmesi Konusunda Kanun (Karadağ Resmi Gazete 48/07, 73/10)
- Yıllık Tarım ve Hayvancılık Bütçesi,

- İkincil mevzuatlar (düzenlemeler, kurallar, kararnameler)

İlgili Kurumlar

- Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı
- Veterinerlik Servisi
    - Veterinerlik Müdürlüğü (Bakanlığın sorumluluğu altında)
    - Veteriner Teşhis Laboratuvarı (Kamu kurumu)
    - Saha veteriner servisi (Özel)
- Biyoteknik Fakültesi – Karadağ Üniversitesi
    - Hayvan Seleksiyon Hizmeti (Yetiştirme programları, prim uyulamaları)
    - Süt Ürünleri Laboratuvarı (Süt analizi)
    - Hayvancılık Dairesi (Eğitim ve araştırma)
- Diğer Kurum ve Kuruluşlar
- Belediye düzeyinde danışmanlık hizmeti

SÜT ÜRETİMİNDE BİRİNCİL ÜRETİM – HAYVANCILIK SEKTÖRÜ

Ana Özellikleri

- Geleneksel olarak tarım ve hayvancılıkta hayvancılığın önemli rolü bulunmaktadır. (toplam hasılanın %50'si),
- Doğal kaynaklara bağlı olarak geviş getiren hayvanların (sığır, koyun ve keçi) yetiştirilmesi daha yoğun iken domuz ve kanatlı hayvanların yetiştiriciliği gelişmemiştir,
- Geviş getiren hayvanların yetiştirilmesinde büyük mandıralardan ziyade küçük - aile çiftlikleri hakimdir,
- Bazı olumlu yapısal değişiklikler gerçekleşmekte olup, çiftlik/sürünün büyüklüğü artmaktadır,
- Yerli et ve süt üretimi, tüketiminin (turizm dahil) çok daha altındadır ve et üretiminde kendine yeterlilik %36 civarında iken süt üretiminde ise %80 civarındadır.

Tablo 2. Bölgelere göre sığır, koyun ve keçi yoğunluğu

	Sığır[1]		Koyun[1]		Keçi[2]	
Bölge	**Sayı (Baş)**	**%**	**Sayı (Baş)**	**%**	**Sayı (Baş)**	**%**
Kıyı	6,374	7	10,553	5	5,417	15
Merkez	23,372	24	50,019	25	18,734	54
Kuzey	66,217	69	137,594	70	10,85	31
Karadağ Toplamı	95,963 (67,259 inek ve düve)	100	198,165	100	35,001	100

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu: [1)] 2011 Yıllık İstatistik Kitabı [2)] 2010 tarım ve Hayvancılık Sayımı

Son 10 yılda Karadağ'ın yıllık ortalama süt üretimi 170 milyon litredir. Toplam üretilen sütün sadece %15'i kayıtlı süt işleme fabrikaları tarafından satın alınıp işlenmektedir. İnek sütü üretimi (%92) hakim olup koyun ve keçi sütü üretimi daha azdır.

Tablo 3: Yıllara göre toplam süt üretimi

	Toplam (1000 lit.)	İnek Sütü (1000 lit.)	İnek Başına (lit.)	Koyun Sütü (1000 lit.)	Koyun Başına (lit.)	Keçi Sütü* (lit.)
2004	182.486	173.346	2.184	9.140	40	
2005	185.811	176.257	2.242	9.554	53	
2006	177.791	169.089	2.219	8.702	46	
2007	172.656	163.516	2.245	9.140	47	
2008	160.044	152.605	2.116	7.439	45	5
2009	152.360	145.043	2.101	7.317	47	5
2010	142.833	135.829	2.046	7.004	46	5
2011	202.449	190.769	3.244	8.830	79	5
2012	159.240	145.953	2.474	9.584	70	5

***) Keçi sütü tahmini değer**

Kaynak – Karadağ İstatistik Kurumu - 2012 Yıllık istatistik kitabı

2012 yılında süt üretiminin yapısı ve hacmi

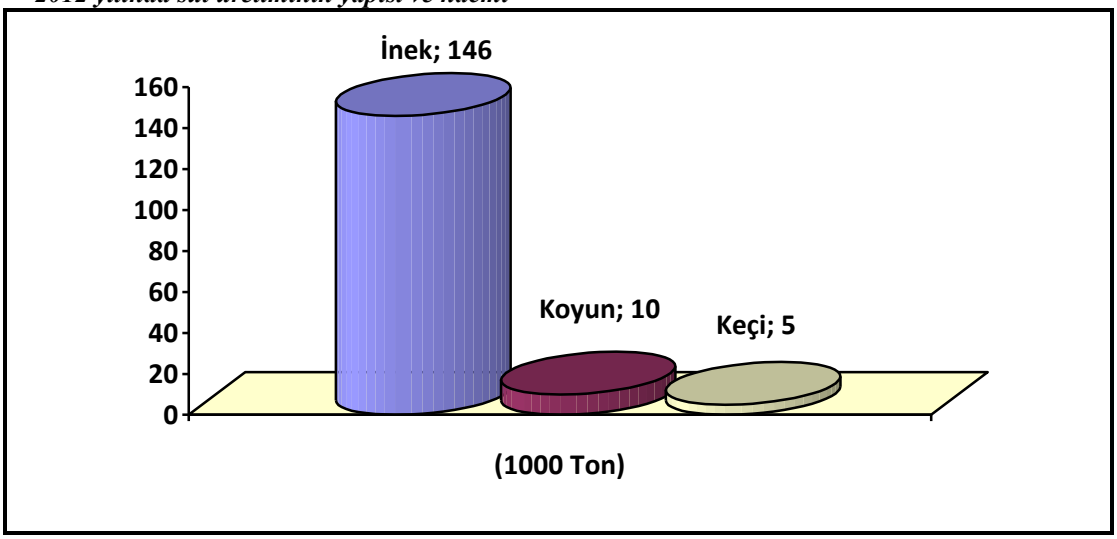

Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği

- Pozitif yapısal değişikliklerle küçük aile çiftlikleri mevcuttur,
- Çift amaçlı ırklar hakim olup süt yönünden yetiştirilen ırkların artırılmasına yönelik eğilim mevcuttur,
- Çiftlik büyüklüğü yaklaşık 3 sağım ineği olup, ortalama 2.85 sağım ineğinden ibarettir,
- 2011 yılındaki teşvik sisteminden sonra ,3 inekten fazla olan çiftliklerin sayısı 4.331 olup çiftlik başına düşen ortalama inek sayısı 6.5'tir.

Tablo 4. Sığır (inek ve düve) çiftliklerin yapısı – 2011

Çiftliğin Büyüklüğü (Yetiştirilen hayvan sayısına göre)	Çiftlik Sayısı	Toplam Hayvan Sayısı
4	1.217	4.868
5	1.047	5.235
6	695	4.170
7	435	3.045
8	314	2.512
9	165	1.485
10	122	1.220
Toplam	**3.995**	**22.535**

Çiftliğin Büyüklüğü	Çiftlik Sayısı	Hayvan Sayısı
11-15	221	2.754
16-20	48	834
21-25	28	634
26-30	12	336
31-40	12	411
41-50	8	356
> 50	7	477
> 10	**336**	**5.802**

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere 4 ve üstü damızlık hayvandan oluşan çiftlik sayısı 4.331 olup toplam hayvan sayısı ise 28.337'dir. Kalan %58'i veya 38.956 damızlık hayvanlar olup küçük (1, 2 veya 3 hayvandan oluşan) çiftliklerde bulunmaktadır.

Karadağ'da sığır ırklarından melezlerden sonra en çok Kahverengi ve Holştayn ırkı yetiştirilmektedir. Ancak, son yıllarda Simental ırkında da hızlı bir büyüme kaydetmiştir.

Karadağ'da yetiştirilen sığır ırkları;

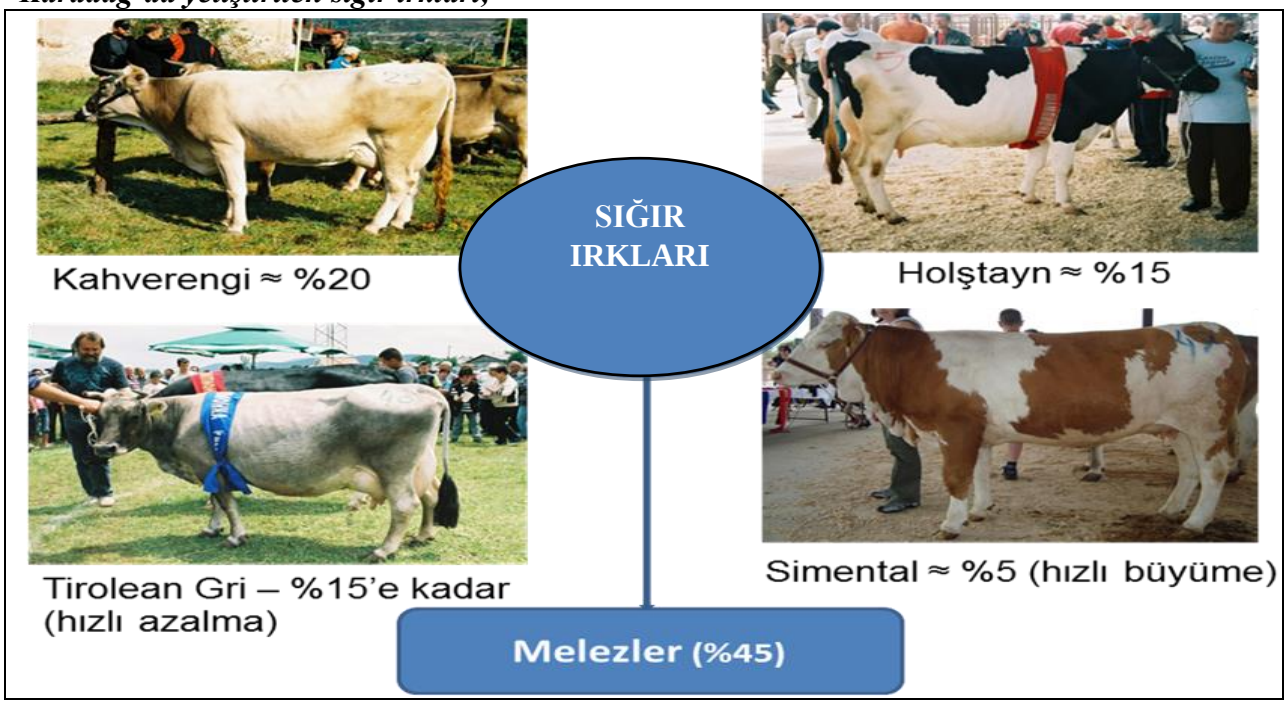

Tablo 5. Kayıtlı olan ineklerin süt verimi

IRKLARA GÖE YILLIK SÜT VERİMİ (KG)					
	2007	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Holştayn	5.825	6.103	6.279	5.904	5.797
Kahve rengi	4.488	4.594	4.728	4.612	4.509
Simental	4.206	4.234	4.552	4.787	4.688
Melezler	3.935	4.162	4.351	4.264	4.010
Tüm Irklar	4.999	5.204	542	5.216	5.070

Koyun Yetiştiriciliği

Yarı-yoğun veya yoğun çiftçilik sistemi hakimdir. Koyunlar hala eğilimi azalan süt üretimi için kullanılmaktadır. Koyun yetiştiriciliği, aktif işgücü kaybı ile karşılaşan uzak kırsal alanlarda yapılmaktadır. 2011 yılında uygulanan sübvansyonlardan sonra, 20 koyun sayısından fazla oluşan koyun sürüsüne (ortalama 61.7) sahip olan çiftlik sayısı 2.137 tir. Koyun yetiştiriciliği sektörünün toplam değerinin % 60-65'ine sahip olan ana ürünü kuzu eti olup kalanı süttür (%30-35). Yün ekonomik değere sahip değildir.

Koyun ırklarından melezlerden sonra en çok üç amaçlı (et, süt, yün) Pivska Pramenka ve Sjeniçka Koyun yetiştirilmektedir.

Karadağ'da yetiştirilen koyun ırkları;

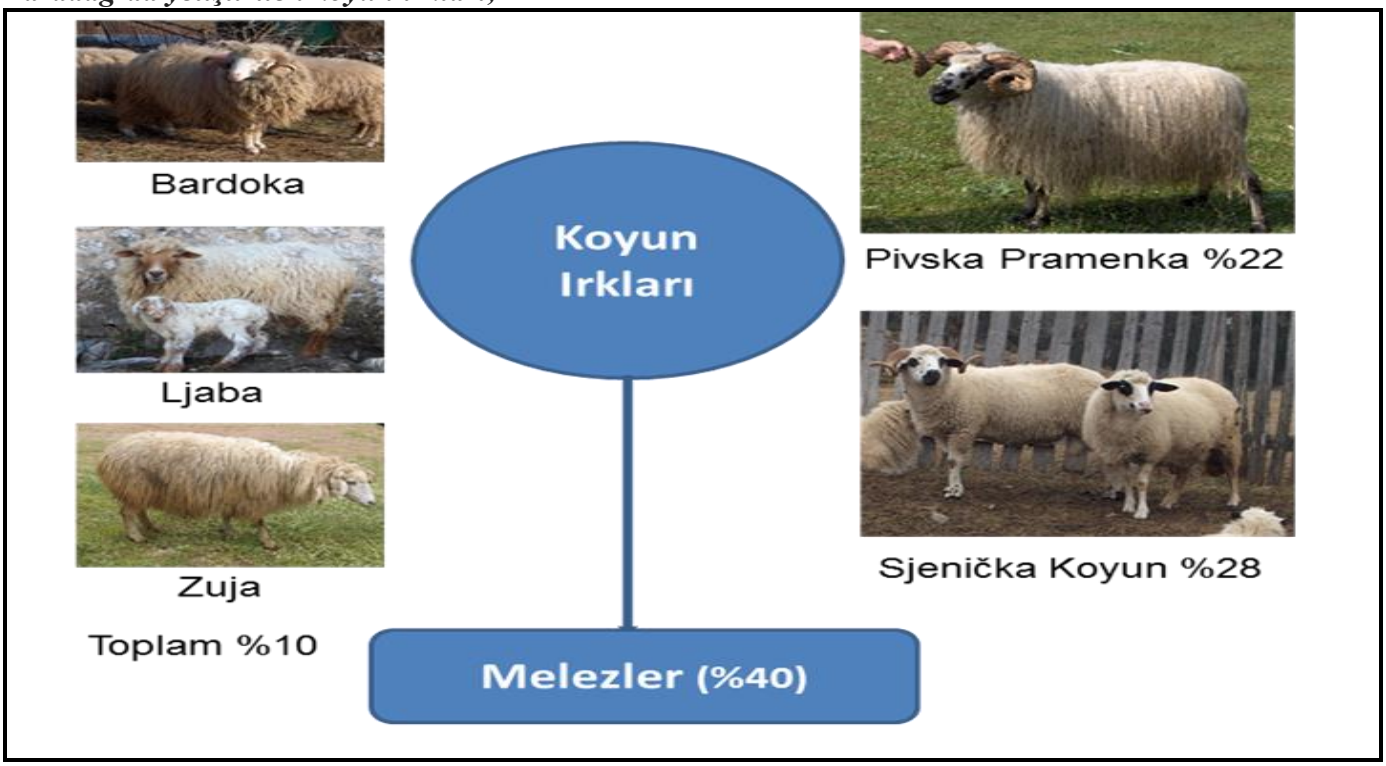

Keçi Yetiştiriciliği

Yoğun veya yarı-yoğun çiftçilik hakim olup ağırlıklı olarak süt üretimi için keçi yetiştirilmektedir. Keçi yetiştiriciliği en çok **Karst Bölgesinde** (Niksic, Cetinje, Danilovgrad bölgesi, kısmen Podgorica ve kıyı bölgesi) yapılmaktadır. 391 keçi sürüsü bulunmaktadır. Her sürüde 10'dan fazla keçi yetiştirilmekte olup toplam 18.127 damızlık hayvan yetiştirilmektedir (ortalama 46.5 hayvan). Mevcut olan hayvanların yarısı bireysel hayvan olarak yetiştirilmekte olup çok daha süt vermekte ve daha sık doğum yapmaktadır (dişi). Büyük sürülerde Otokton Balkan ırkı hakimdir. Küçük sürülerde ise Alp ve Saanen keçi ırklarından melez ırkı yetiştirilmektedir.

Keçi başına yıllık ortalama süt verimi 140 kg'dır.

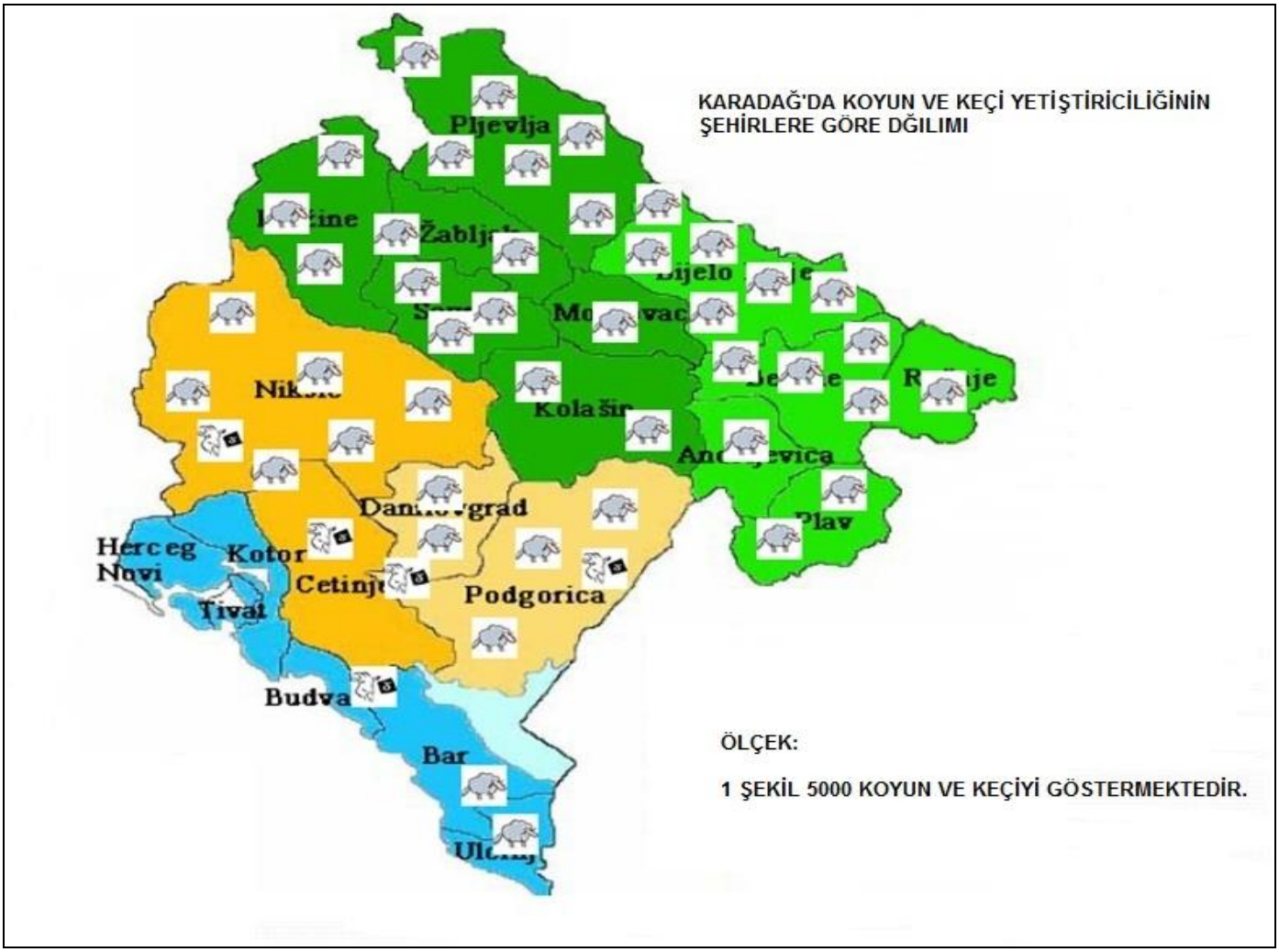

İŞLEME DÜZEYİNDE SANAYİ YAPISI

Faaliyet kapasitesilerinin çok sınırlı olması süt işletmelerinin genel özellikleridir. Tüm süt işletmeleri genellikle küçük, yerel işadamları sahipliğindedir. Çiğ süt üretimi ve toplam tüketiminde mevsimsellik söz konusudur. Bunun nedeni ise ineklerin buzağılama mevsimi ve yaz aylarındaki turizm sezonudur. Bundan dolayı bazı süt üreticileri Sırbistan'dan çiğ veya pastörize süt almak zorunda kalmaktadırlar.

Çiftçiler, herhangi bir birlik veya kooparatifin aracılığı olmadan süt satmaktadırlar. Sadece ülkenin kuzey doğusunda bulunan bir süt işletmesi çiftçilerin oluşturduğu süt toplama merkezinden süt satın alıp toplamaktadır. Süt toplanması ''so called hattı`` olarak adlandırılan sistem ile yapılmaktadır. Bu sistemde süt, çiftçilerin kapısından alınmakta, bu da toplam maliyetlerini artırmaktadır. Son yıllarda sütün satın alınması artmıştır. 2004-2010 yılları arasında sütün toplamasında %15.4 oranında artış olmuş ve 2.9 milyon litre olarak kaydedilmiştir. Hala süt işleme fabrikaları sütün toplaması ve taşıması için uygun araçlara sahip değildir.

Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere, 2012 yılında çiğ süt kalitesi içeriği bakımından (%3,97 yağ ve %3.23 protein) tatmin edici olup AB standartlarına uyumlu olan Süt Kalitesine İlişkin Düzenleme'de (2002) belirlenen değerler çerçevesindedir.

Ancak hijyenik açıdan (somatik hücreler 632.000 ve toplam bakteri 5,142,000) çok fazla memnuniyet vermemektetir. Süt Kaltesine İlişkin Düzenleme'de belirlenen değerler çerçevesinde değildir. Bunun başlıca nedeni, küçük üreticilerin çoğunluğu küçük ölçekli üretim yaptıklarından dolayı, süt işleme tesislerine süt teslim edilmeden önce süt soğutma için uygun tesislerere sahip değildir.

Tablo 6. 2008 – 2012 Yılları Arasında Çiğ Sütün Kalitesi

Yıl	Numune Sayısı	Yağ,	Protein,	Somatik Hücreler	Toplam Bakteri
		%	%	X 1000	X 1000
2008	62.162	3.96	3.24	571	5.725
2009	55.613	3.96	3.23	572	4.981
2010	51.938	3.94	3.23	559	7.175
2011	53.824	4.00	3.22	632	7.789
2012	54.792	3.97	3.23	632	5.142

Kaynak: Biyoteknik Fakültesi, Süt Laboratuvarı Faaliyet Raporu 2012

Yoğurt Karadağ'ın en önemli işlenmiş ürünüdür. Ürün yelpazesi genişlenmesine rağmen hala mütevazidir. Peynir genellikle ev yapımı ürün olarak pazara sunulmaktdır. Ancak son zamanlarda fabrikalar yeni peynir çeşitleriyle ürün yelpazesini genişletmektedir. Karadağ'da geleneksel olarak birkaç çeşit ve yerel özellikleri taşıyan peynir üretimi yapılmaktadır ('njeguški', 'pljevaljski', 'polimsko-vasojevićki', 'kučki', 'lisnati', 'crmnički', 'sozinski', vs.).
Karadağ'da üç süt işleme fabrikası keçi sütünün işlemesini yapmaktadır.

Karadağ'da 2013 yılında 25 süt işleme fabrikası faal olarak bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi en çok süt işleme fabrikası başkent Podgorica'da bulunmaktadır. 18 süt işleme fabrikası düzenli olarak üretim yapmaktadır. 2013 yılında toplam üretilen sütün %53'ü iki en büyük süt işleme fabrikası tarafından satın alınmıştır. 15 süt fabrikasının toplam üretilen sütten satın alma payı fabrika başına %2'dir. Şimşiç Montmilk Süt İşleme Fabrikası en büyüğüdür. Süt İşleme Fabrikası Srna ile toplam satın alınan sütün %53'ünü işlemektedir (Montmilk %31, Srna %22). Karadağ'daki süt işleme fabrikaların günlük kapasitesi 200 tondur. Ancak, mevcut olan kapasitesinin sadece %50'si kullanılmaktadır.

Tablo 7. Karadağ'daki Süt Fabrikaları

NO	Süt Fabrikası	Belediye
1	Šimšić Montmilk	Danilovgrad
2	Mljekara Srna	Nikşiç
3	ZZ Kooperativa	Pljevlja
4	Mljekara Nika	Nikşiç
5	Milka Mapa International	Bijelo Polje
6	Rm Komerc	Pljevlja
7	DOO Milka M.D.K	Berane
8	DOO Amiprom	Rozaye
9	Vulaš-Čevo	Cetinje
10	Niksen trade	Cetinje
11	ZZ Čevo	Cetinje
12	Dinoša-Bubulj*	Podgorica
13	ZZ Cijevna	Podgorica
14	Milk comp. -Drezga	Podgorica
15	Mljekara Sunce ULC	Ulcinj
16	Montebiancco	Podgorica
17	Milki Way	Ulcinj
18	Intertehna	Berane
19	Bajički pištet	Cetinje
20	Milmarc group	Cetinje
21	Dijamant Podgorica	Podgorica
22	DOO Union Aliment.	Podgorica
23	DOO Turonjeg	Podgorica
24	ZZ Dona Danilovgrad	Danilovgrad
25	Eko Mont Korita	Bijelo Polje

Karadağ'ın geneline bakıldığında sütün işlenmesi en çok (%75) Karadağ'ın merkez bölgesinde gerçekleşmektedir. Bunun nedeni de iki en büyük süt fabrikasının (Şimşiç Montmilk ve Mljekara Srna) bu bölgede bulunmasıdır. Ancak sütün üretimi söz konusu olunca en çok Karadağ'ın kuzeyinde gerçekleşmektedir.

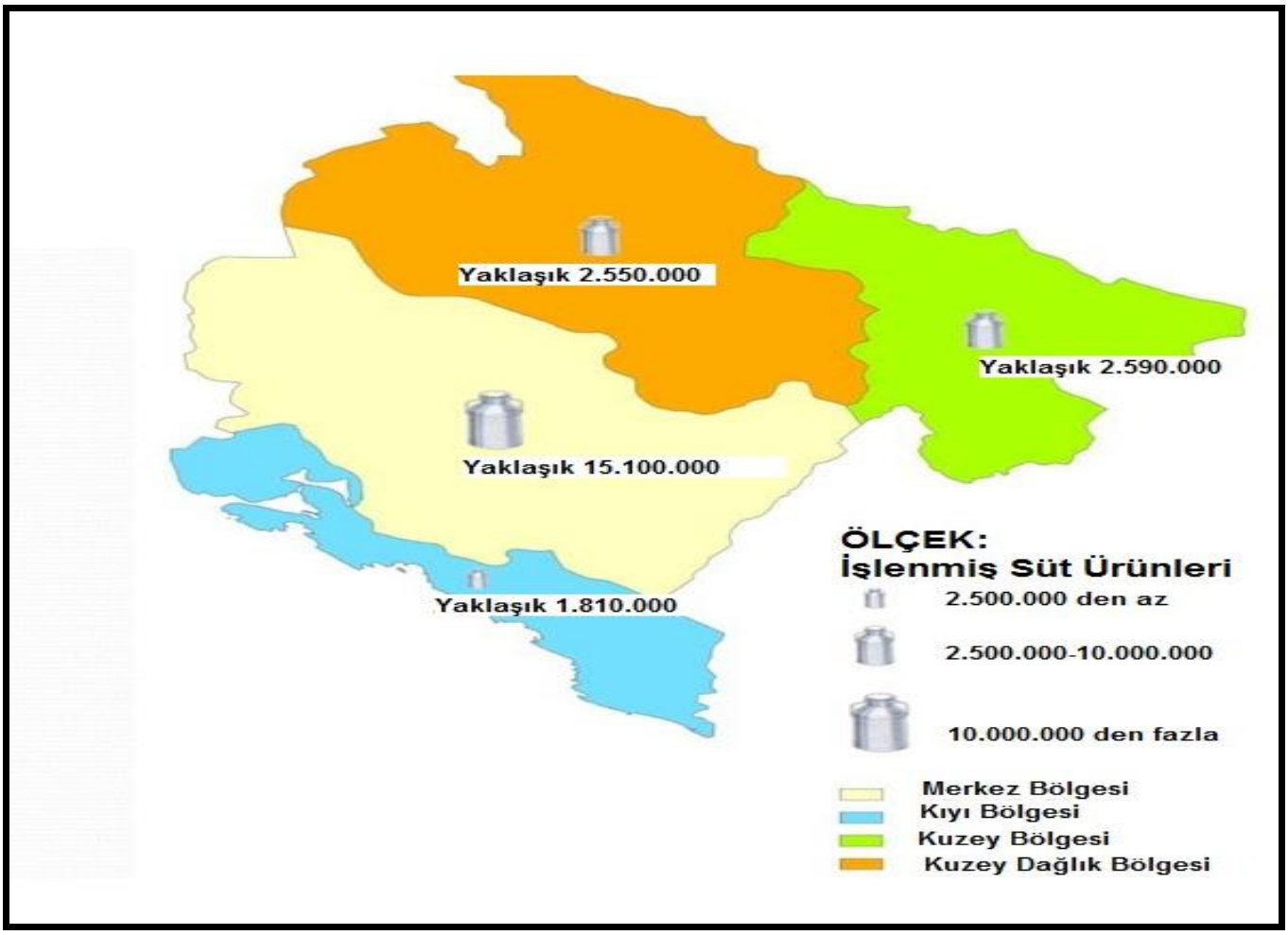

Süt ve Süt Ürünlerinin Ticareti

Tablo 8. Süt ürünleri fiyatları (fabrika teslimi) (KDV dahil)

Ürün	Ortalama fiyatı, EUR/litre veya kg
Pastörize süt	0,6
Yoğurt	0.98
Pavlaka (krem peynir)	1.95
Peynir	3.0-5.0
Özel peynir (yerel adı: lisnati)	5.0-6.0
Yarı sert ve sert peynirler	7.0-15.0
Kaymak	10.0-25.0

Karadağ'ın süt ihracatı çok düşük olmasına ragmen 2012 yılında süt ithalatı 40.750 ton olmuştur. 2012 yılında peynir ithalatı ise 3,991 ton idi. İthal edilen süt ürünlerinin %53'u konsantre edilmemiş süt ürünlerinden oluşmaktadır.

Tablo 9. Süt ürünlerinin ithalatı, ton

CN Kodu	Açıklama	2007	2008	2009	2010	2011
401	***Süt ve krema*** (***konsantre*** edilmemis, tatlandirici madde içermeyen)	21.821	21.904	20.608	22.719	24.903
402	***Süt, krema*** (***konsantre*** edilmis, tatlandirici madde içerenler)	312	2.252	228	628	471
403	Ayran, yoğurt, kefir	5.312	6.268	7.159	769	8.881
404	Peynir altı suyu	0,6	153	217	152	223
405	Tereyağı ve sürülebilir süt ürünleri	465	554	492	549	614
406	Peynir	3.218	3.991	3.883	406	432

Tablo 10. Süt ürünlerinin ihracatı, ton

CN Kodu	Açıklama	2007	2008	2009	2010	2011
0401	***Süt ve krema*** (***konsantre*** edilmemis, tatlandirici madde içermeyen)	125.227	23.347	22	18.557	7
0402	***Süt, krema*** (***konsantre*** edilmis, tatlandirici madde içerenler)	-	-	-	-	-
0403	Ayran, yoğurt, kefir	1	7	4	16	279
0405	Tereyağı ve sürülebilir süt ürünleri	1	0	1	0	1.022
0406	Peynir	148	3.523	25	0	12.891

Süt işleme sektörü - avantajları

- Hayvancılık için uygun özellikli mera ve yayla arazilerinin olması,
- Avrupa Birliği ile karşılaştırıldığında ucuz üretim ve işçilik maliyetleri,
- Süt üretiminde ve tüketiminde geleneğin mevcut olması,
- Süt işleme sanayinde kayda değer gelişmeler,
- Süt ürünleri için yerel marketin yüksek potansiyeli,
- Yerli süt ürünlerine yönelik tüketicilerin olumlu tutumları.

Süt işleme sektörü - dezavantajları

- Birincil sektörün olumsuz yapısı – çiftliklerin küçük oluşu,
- Modern üretim teknikleri ve standartlar ile ilgili bilgi yetersizliği,
- Düşük verimlilik ve üretim dolayısı ile düşük rekabet gücü,
- Kötü hijiyenik koşullar,
- Yüksek faiz oranları, sermaye ve garanti zorlukları (çiftçiler için),
- Küçük üretim ünitelerinin Avrupa Birliği gereklilikleri ile uyumlu olmaması,
- Tüketicilerin alım güçlerinin düşüklüğü.

Süt işleme sektörü - devlet desteği

Süt üretimine doğrudan devlet desteği:

- Onaylı süt işletmelerine çiftçiler tarafindan teslim edilen her litre süt başına 0.07 Euro destek,
- Süt toplama ağını geliştirmek icin süt işletmelerine topladıkları her litre süt başına 0.025 Euro prim.

Büyükbaşlar için hayvanbaşı ödeme:

- 3'ten fazla sığıra sahibi olan çiftliklere damızlık düve ve inek başına 70 Euro prim, bu desteği hakederler,
- Koyun sürüsünün min.20 max.300 koyun olan çiftliklerde, damızlık koyunlar için koyun başına 9 Euro prim,
- Keçi sürüsünün min.20 max.300 koyun olan çiftliklerde, damızlık keçiler için keçi başına 9 Euro prim,

SÜT SEKTÖRÜNDE TEMEL ZORLUKLAR

Çiftlik düzeyinde:

- ✓ Teknik gelişmeler içeren daha büyük ticari birimler geliştirmek (ahırlar, yem üretimi, genetik),
- ✓ Yatay (üretici grupları ve kuruluşlar) ve dikey entegrasyonu güçlendirmek,
- ✓ Becerileri geliştirmek (yönetim ve hijyenik standartları).

İşleme sanayisi düzeyinde:

- ✓ Toplama ağını geliştirmek,
- ✓ Ürün yelpazesini genişletmek,
- ✓ Peynir üretimi büyütmek.

Dağıtım kanalları ve tüketici tarafı:

- ✓ Küçük üreticilerle bağlantıyı güçlendirmek için dikey bütünleşme,
- ✓ Yerel ürünlerin ekonomiye katkısının tüketiciye anlatılması ve tüketicinin bilinçlendirilmesi.